

การศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นในจังหวัดมหาสารคาม

The Study of Child Rearing Behaviors of Young Children in Skipped-Generation Families in Maha Sarakham Province

วิลาวรรณ วาทยธา* และชลาธิป สมาหิโต**

Wilawan Watyotha and Chalutip Samahito

* สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นในจังหวัดมหาสารคามในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงโดยเลือกครอบครัวเด็กปฐมวัยที่เป็นครอบครัวข้ามรุ่นจำนวน 5 ครอบครัวที่พ่อแม่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ตายาย ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยด้วยความรักความเอาใจใส่ บางครอบครัวเลี้ยงเชิงควบคุม ส่วนใหญ่ตายายจัดเตรียมอาหารที่มีประโยชน์ให้แก่เด็ก ดูแลสุขภาพอนามัยเด็กและพาไปพบแพทย์ตามความเหมาะสม ด้านอารมณ์ พบว่า เด็กมีความร่าเริงแจ่มใสเมื่อตายายตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแก่เด็กและเมื่อตายายมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม ตายายส่งเสริมทักษะทางสังคมแก่เด็กโดยการสอนให้เด็กรู้จักบุคคลและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว พาเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา ปลูกฝังให้เด็กมีความประพฤติดี มีคุณธรรมจริยธรรม ด้านสติปัญญา พบว่า ตายายส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาให้เด็กผ่านการเรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน ผ่านการเล่น และสนับสนุนเด็กด้านการเรียน โดยได้นำประสบการณ์ที่เคยเลี้ยงดูลูกของตนมาเลี้ยงดูเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของแต่ละช่วงวัย โดยให้เด็กได้รับการพัฒนาไปตามธรรมชาติของเด็กแบบองค์รวม โดยดูตามความเหมาะสม ความพร้อมของเด็กและความสามารถของครอบครัวในการจัดเตรียมสิ่งจำเป็นให้แก่เด็ก

คำสำคัญ: การอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวข้ามรุ่น ปฐมวัย

Abstract

This study focused on child rearing behaviors of young children in skipped-generation families in Maha Sarakham province in the areas of physical, emotional, social, and cognitive. By using purposive sampling technique, there were 5 skipped-generation families selected that the parents had migrated to work in big cities. The data was collected through means of interview and observation. The data were analyzed by using content analysis method.

The study showed that most grandparents raised grandchildren with authoritative parenting style and some of them raised grandchildren with authoritarian parenting style. Grandparents met grandchildren's physical needs by providing them with good food which contained enough nutrients, cared for their health, and visited the doctor as needed. Most grandchildren were joyful when their basic needs were met and when grandparents were emotionally healthy. Grandparents promoted their grandchildren's social skills through introducing them to people and things around them, letting them participate in social activities and religious events. Grandchildren were taught to behave and have good morals. Grandchildren developed cognitively through their daily routine, through play, and through joining kindergarten. Grandparents used their experiences from raising their own children to support grandchildren. Child rearing aimed to develop grandchildren holistically according to their growth, developmental stages, readiness, and family's ability to provide what the children need.

Keywords: Child Rearing, Skipped - Generation Family, Young Children

บทนำ

การอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างองค์รวม การอบรมเลี้ยงดูครอบคลุมไปถึงการให้คำแนะนำสั่งสอน ฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ และการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ โดยมุ่งหวังให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรค ไม่พิการ มีอารมณ์แจ่มใส สติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง การที่เด็กจะมีการพัฒนาการอย่างองค์รวมได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ประการซึ่งได้แก่ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนับได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก (Issaranurak, and Suttisukon, 2007)

Baumrind (1971 referred in Chitayasothorn, 2009) ได้จัดรูปแบบการเลี้ยงดูออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) คือ เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความเอาใจใส่สนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยตามวุฒิภาวะของเด็ก พ่อแม่ให้อิสระแก่เด็กตามสมควร แต่ในขณะเดียวกันก็จะกำหนดขอบเขตพฤติกรรม ให้เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามแนวทางที่พ่อแม่กำหนดไว้ให้อย่างมีเหตุผล (2) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (Authoritarian Parenting Style) คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่มีความคาดหวังสูงและมีความเข้มงวดกับเด็ก แต่ไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กโดยสิ้นเชิง (3) การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive Parenting Style) คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ปล่อยให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ตามการตัดสินใจของเด็กเองโดยพ่อแม่ไม่ได้กำหนดขอบเขต ใช้การลงโทษน้อย ไม่ควบคุมพฤติกรรมของเด็ก ต่อมา Maccoby and Martin (1983) ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Baumrind และได้เพิ่มรูปแบบการเลี้ยงดูแบบที่ 4 เข้าไป คือ (4) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (Uninvolved Parenting Style) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่ให้ความสนใจ และ ไม่ตอบสนองความต้องการของเด็ก พ่อแม่เพิกเฉยต่อพฤติกรรมเด็กและไม่ได้กำหนดขอบเขตทางด้านพฤติกรรมแก่เด็ก

ในปัจจุบันการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความแตกต่างจากในอดีตเนื่องจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กคือการย้ายถิ่นฐานของพ่อแม่ จากการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการย้ายถิ่นฐานภายในประเทศที่มีต่อสุขภาวะและพัฒนาการเด็กปฐมวัย

พบว่า ยายเป็นคนที่ให้การดูแลเด็กเล็กเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้มีความจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเนื่องจากความจำเป็นด้านเศรษฐกิจและเชื่อว่าเด็กจะได้อยู่ในความดูแลที่ดีเนื่องจากว่าพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นฐานส่วนใหญ่ก็เคยเติบโตมาโดยการอบรมเลี้ยงดูของ ปู่ ย่า ตา ยายของตนเองเช่นกัน พ่อแม่เด็กเกือบทุกคนส่งเงินกลับบ้านเพื่อช่วยเหลือจนเจ็ครอบครัวยังอยู่ในถิ่นต้นทาง เด็กเหล่านี้อยู่ในครอบครัวที่ยากจนและได้รับการส่งเสริมทางด้านพัฒนาการการเรียนรู้ผ่านทางกิจกรรมค่อนข้างน้อยจากผู้ดูแล มีแนวโน้มในการถูกทำร้ายร่างกาย มีพัฒนาการที่ล่าช้าโดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และอยู่ในภาวะขาดโภชนาการเรื้อรัง ส่วนพัฒนาการที่ล่าช้าพบว่าเกิดจากสาเหตุจากการที่ขาดความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ขาดความอบอุ่นทางใจจากการตา ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบยาวเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กเติบโตเป็นวัยรุ่นได้ (Mahidol University & UNICEF, 2016)

ทั้งนี้ จากข้อมูลสำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2553 พบว่า แนวโน้มของครอบครัวข้ามรุ่นได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 107,494 ครอบครัวในปี 2530 เป็น 405,615 ครอบครัวในปี 2556 ซึ่งร้อยละ 47 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเด็กอยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น 1.24 ล้านคน (ปี 2556) หัวหน้าครอบครัวข้ามรุ่นกว่าครึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปี และเกือบ 90% เป็นผู้หญิงเลี้ยงดูหลานเพียงลำพัง หัวหน้าครัวเรือนข้ามรุ่นส่วนใหญ่ยังคงทำงานและส่วนมากอยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดครอบครัวข้ามรุ่นนั้นคือ การย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง ค่าครองชีพในเขตเมืองสูงกว่าชนบท ซึ่งทางเลือกอีกทางหนึ่งที่สามารถทำได้ คือการที่พ่อแม่พาบุตรของตนย้ายติดตามไปด้วย แต่ความกดดันที่มีต่อผู้ย้ายถิ่นฐานในลักษณะนี้คือการที่ต้องหารายได้จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย ประกอบกับการใช้ชีวิตอยู่ในเมืองที่มีค่าครองชีพสูงและการขาดการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จึงทำให้พ่อแม่ต้องฝากบุตรของตนไว้ในความดูแลของ ปู่ ย่า ตา ยาย (UNFPA & NESDB, 2015)

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประชากรบางส่วนมีรายได้ต่ำและยากจน โดยมีค่าเฉลี่ยต่อหัว ปี 2554 อยู่ที่ 39,776 บาท ซึ่งอยู่ลำดับที่ 66 ของประเทศ ประกอบกับสภาพพื้นดินทางการเกษตรมีความสมบูรณ์ต่ำ การผลิตพืชส่วนใหญ่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานประสิทธิภาพแรงงานต่ำ ขาดแคลนฝีมือในภาคอุตสาหกรรม มีการเคลื่อนย้าย

แรงงานนอกพื้นที่ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาค่ำ และมีปัญหาสาธารณสุข จากแผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคามปี พ.ศ. 2558-2561 ได้วางแนวทางด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยมุ่งเน้นให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพด้วยการพัฒนาเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา เด็กแรกเกิด เด็กก่อนวัยเรียน และเยาวชนทุกช่วงวัยมีความรู้คู่จริยธรรม ให้ความสำคัญในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วง 6 เดือนแรก สนับสนุนให้มีศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนที่มีคุณภาพ ขจัดการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนในทุกรูปแบบ อีกทั้งควรส่งเสริมพัฒนาให้ครอบครัวและสังคมไทยมีความมั่นคงอบอุ่น โดยเพิ่มสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายครอบครัว และพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีให้แก่พ่อแม่และผู้ปกครองรู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และลดช่องว่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Provincial Development Strategy Group, 2013)

จากที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และรายได้ที่เพียงพอสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัวเพื่อลดอัตราการย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ของพ่อแม่เด็ก รวมไปถึงการให้ความรู้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดจนผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กให้สามารถรับมือกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อใช้ประกอบการวางแผนงานในการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีภูมิหลังเดียวกันนี้ หรือบุคคลที่มีความสนใจทั่วไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นในจังหวัดมหาสารคามในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นในจังหวัดมหาสารคาม มีประโยชน์ต่อการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยดังต่อไปนี้

1. เป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจหรือหน่วยงานที่ประสงค์ให้ความช่วยเหลือ ตายาย ทั้งด้านสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนการเสริมทักษะความรู้ความสามารถในการพัฒนาเด็กให้แก่ตายายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. เป็นข้อมูลให้แก่บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยที่เติบโตมาในครอบครัวข้ามรุ่นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับเด็ก รวมไปถึงการจัดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ให้กับครอบครัวข้ามรุ่นให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ขอบเขตการวิจัย

1. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ในครอบครัวข้ามรุ่นที่อาศัยอยู่ที่ บ้านหนองบอน ตำบลหนองบอน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษาได้แก่

- 2.1 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก

- 2.2 ด้านการส่งเสริมระเบียบวินัยและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

- 2.3 ด้านสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

3. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครอบครัวข้ามรุ่นที่ถูกเลือกอย่างเจาะจงจำนวน 5 ครอบครัว ที่พ่อแม่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่นเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน โดยที่ผู้ปกครอง ได้แก่ตา หรือ ยาย ท่านใดท่านหนึ่งของแต่ละครอบครัวมีความเต็มใจในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4. การศึกษานี้เป็นลักษณะการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่เป็นการศึกษาพฤติกรรม การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรม

วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา จากผู้ปกครองของเด็กที่ถูกเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 ครอบครัว ที่พ่อแม่ของเด็กได้ย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพที่อื่นมาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6 เดือน และเด็กที่อยู่ในความดูแลอยู่ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ผู้ปกครอง ได้แก่ ตา หรือ ยาย ท่านใดท่านหนึ่งของแต่ละครอบครัวมีความเต็มใจในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยครอบครัวที่ถูกเลือกนั้นเป็นครอบครัวที่ผู้ศึกษารู้จักเป็นการส่วนตัว และบางครอบครัวได้มาจากคำแนะนำของคนในท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์โดยมีข้อคำถามที่มุ่งเน้นถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นที่ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวข้ามรุ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมไปถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมและวิถีของคนในชุมชนด้วย โดยแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง มีข้อคำถามที่สัมภาษณ์ ตา ยาย ทั้งหมดจำนวน 15 ข้อ แบ่งเป็นด้านการอบรมเลี้ยงดู 5 ข้อ ด้านครอบครัว 4 ข้อ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 6 ข้อ การเก็บข้อมูลเป็นแบบผสมผสานโดยการใช้แบบสัมภาษณ์กับตา ยายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลรวมไปถึงการสังเกตพฤติกรรมร่วมกับการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการตลอดจนการสนทนากับญาติและเพื่อนบ้านของครอบครัวเป้าหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้อง และมีความสมบูรณ์มากที่สุดเพื่อประกอบการวิเคราะห์ อภิปราย และสรุปข้อมูลโดยยึดหลักแบบองค์รวม การวิเคราะห์ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การอบรมเลี้ยงดูด้านร่างกาย: การรับประทานอาหาร พบว่า ตา ยาย จากทุกครอบครัว ส่วนใหญ่ให้เด็กกินข้าว ไข่ ผัก เนื้อหมู เนื้อไก่ ตับไก่ เนื้อปลา นมวัวแดง กล้วยหอม ตายายพยายามที่จะไม่ให้เด็กกินขนมบ่อย ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ให้กินขนมหวาน ให้เด็กกินผลไม้ที่หาได้ตามหมู่บ้านหรือตามท้องตลาด ทั้งนี้มีเด็ก 1 คน ที่ปฏิเสธการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์เพราะเด็กมีความไม่สมบูรณ์ทางด้านสุขภาพเนื่องจากว่าเป็นโรคหัวใจ จึงส่งผลให้เด็กไม่สามารถรับประทานอาหารได้เหมือนเด็กปกติทั่วไป และมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าเด็กปกติด้านการเคลื่อนไหวร่างกายของเด็ก พบว่า ตา ยาย จากทุกครอบครัว ช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวของร่างกายโดยการปล่อยให้เด็กได้เล่นตามธรรมชาติแต่ต้องไม่อันตรายและเข้าช่วยเหลือในยามจำเป็น เมื่อเด็กเริ่มที่จะยืนได้ก็จะจับให้ยืนขึ้นเพื่อให้เด็กได้ขยับแขนขา เมื่อเด็กเริ่มจะหัดเดิน ก็ช่วยเหลือเด็กในการเดินและให้กำลังใจเด็ก กระตุ้นให้เด็กเดินมาหา ให้เกาะยืน หัดเดินไปตามขอบเตียงนั่งเล่นที่อยู่ใต้ถุนบ้าน พอเด็กเริ่มเดินได้คล่องก็กระตุ้นเด็กโดยบอกให้เด็กเดินไปหยิบสิ่งของมาให้ พาเด็กเดินไปตามหมู่บ้าน เดินไปตามไร่นา ส่งเสริมให้เด็กได้พ้อนรำเข้ากับจังหวะเสียงเพลงบางครอบครัว ตา ยาย ทำชิงช้าผ้าขาวม้าให้แก่เด็กและมีของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็ก ในการดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็กนั้นพบว่า ตา ยาย ให้การดูแลเด็กได้ดี เด็กไดนอนตาม

เวลาและพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตา ยาย จากทุกครอบครัวกล่าวว่าพาเด็กไปหาหมอเมื่อเด็กไม่สบาย ไปฉีดวัคซีนตามหมอนัดที่โรงพยาบาล อนามัย หรือศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ ญาติท่านหนึ่งกล่าวว่า ตายายเตรียมอาหารที่มีประโยชน์ให้แก่เด็ก เมื่อเด็กอายุ 6-7 เดือน และเริ่มทานข้าวได้ นอกจากการดื่มนมระหว่างวันแล้ว ตายายก็ยังทำข้าวต้มให้เด็กทานช่วงเช้า กับช่วงเย็น โดยเป็นข้าวบดละเอียดผสมฟักทองผักบุ้งต้มจนเปื่อย ซึ่งเป็นผักที่ปลูกเองปลอดสารพิษ บางทีก็ให้กินกล้วยบดละเอียด ส่วนการกินขนมก็มีบ้าง ตายายรู้ว่าขนมมีผงชูรสเยอะ แต่บางทีก็สงสารเด็กเห็นเด็กอยากกินก็เลยซื้อให้เด็กบ้าง ส่วนอาหารเสริม กับนมก็ให้กินปกติ ด้านการแต่งกาย เด็กแต่งกายสะอาด เรียบร้อย เด็กบางคน ถ้าไม่สะอาดก็จะไม่ยอมใส่ เด็กปรองพั้นเป็นประจำ เด็กวัยเตาะแตะบางคนปัสสาวะใส่ใส่แปรงเองได้ ดูแลสุขภาพตามปกติ พาไปหาหมอเวลาไม่สบาย

การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์: จากการศึกษาพบว่าเด็กที่อยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของ ตา ยาย ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความร่าเริงแจ่มใสดี การอยู่ในชุมชนที่มีเครือญาติที่คอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันไปมาหาสู่กันทำให้เด็กนั้นรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ การที่เด็กนั้นเติบโตมาในครอบครัวข้ามรุ่นอาจจะทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดผูกพันกับพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดของตนตา ยาย ช่วยเหลือในการสร้างความรักความผูกพันระหว่างเด็กและพ่อแม่เด็กโดย สอนให้เด็กรู้จักและเรียกพ่อแม่ของตน กระตุ้นให้เด็กคุ้นเคยกับพ่อแม่มากขึ้นผ่านการใช้ โทรศัพท์ วีดีโอคอล เพื่อช่วยในการเชื่อมต่อสื่อสาร สนทนา เห็นหน้ากันทางอินเทอร์เน็ต พ่อแม่ของเด็กกลับมาเยี่ยมเยียนบ้านอย่างน้อยสามถึงสี่ครั้งต่อปีแต่ละครั้งใช้เวลาอยู่กับลูกและครอบครัว สองถึงเจ็ดวันด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์แก่เด็กนั้น ตา ยาย ให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระ ซึ่งตา ยาย มักจะเล่นและสนทนากับเด็ก พาเด็กร้องเพลงหรือร้องเพลงให้เด็กฟัง มีการเคาะจังหวะ ปรบมือ สอนให้ฟังเสียงและเลียนเสียงสิ่งต่าง ๆ รวมไปถึงให้เด็กมีเวลาส่วนตัวในการเล่นกับเพื่อนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน วาดภาพระบายสีเล่นตัวต่อ เล่นขายของ ขายส้มตำ เล่นชิงช้า เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน ทั้งนี้ ตา ยาย ก็ได้เป็นแบบอย่างในการเป็นผู้มีอารมณ์ที่แจ่มใส ผ่านทางการร้องรำทำเพลง การพ้อนรำได้อินเสียงเพลง เด็กบางคนก็จะพ้อนรำไปพร้อมกับจังหวะเพลง ตายาย มักจะร้องเพลงช้าๆ เพลงเต่า เพลงเปิดเพลงระบำชาวเกาะ และเพลงสวัสดีเธอจ๋า ให้กับเด็กฟังอย่างรักก็ตามพบว่า มีหนึ่งครอบครัวที่คุณยายอาจจะ

แสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากเด็ก ชน ไม่อยู่นิ่งเฉย ปีนป่ายรั้ว กำแพง จึงอาจจะทำให้ยายต้องพูดจาเสียงดังเพื่อเป็นการตักเตือนเด็กเพราะไม่ต้องการให้เด็กได้รับอันตราย และเด็กจากครอบครัวนี้พบว่า บางครั้งมีพฤติกรรมชอบตีคนรอบข้าง ถีบเด็กคนอื่น กระชากผมคนอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเด็กมีความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายและเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเองทำเป็นการหยอกล้อผู้อื่นเพื่อนบ้านอีกท่านกล่าวว่า มีเด็กคนหนึ่งตอนที่เมื่อดังครกเวลาที่มีเรื่องไม่สบายใจหรือน้อยใจก็มักจะเข้าไปหลบในห้องน้ำและก็ร้องไห้ พอเด็กคนนี้รู้สึกน้อยใจก็มักจะทำเหมือนกันกับแม่คือเข้าไปแอบร้องไห้ในห้องน้ำ แต่หลานคนเล็กเลี้ยงง่าย ตาร้องเพลงกล่อมหลานเวลาอนเด็กจะได้ซึมซับและอารมณ์ดี

การอบรมเลี้ยงดูด้านสังคม: ด้านการควบคุมตนเองพบว่า เด็กปฐมวัยที่อยู่ในความดูแลของตายายนั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความประพฤติที่เรียบร้อย วานอนนอนง่าย มีกิริยามารยาทที่ดี รู้จักการเคารพผู้ใหญ่ รู้จักกาลเทศะ เมื่อผู้ใหญ่ให้ของรู้จักให้ขอบคุณ มีการแต่งกายด้วยความเรียบร้อยสะอาดสะอ้าน เมื่อผู้ศึกษาสนทนาด้วย เด็กก็พูดตอบกลับมาด้วยความมั่นใจ ชัดถ้อยชัดคำ สบตา ยิ้ม และสามารถเข้ากับผู้คนรอบข้างได้เป็นอย่างดี ซึ่งภายในชุมชนหรือกลุ่มคนที่เด็กปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นมี หลากหลายช่วงวัย และเด็กสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมให้เข้ากับวัยต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ถูกเลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่ ตายาย มักจะพาหลานของตนไปตามที่ต่าง ๆ โดยไม่ปล่อยทิ้งไว้เพียงลำพังที่บ้าน เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณี ศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เด็กเกิดรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเด็กสามารถที่จะไว้วางใจผู้คนรอบข้างได้ ทั้งนี้มีเด็กบางครอบครัวที่พบว่าเด็กอาจจะมีการมารยาททางสังคมที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ในด้านการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น บางราย ตา ยาย ให้เด็กได้เล่นในบริเวณบ้านเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเกรงว่าเด็กจะรบกวนผู้อื่นเพราะเด็กยังไม่สามารถควบคุมตนเองและอารมณ์ของตนเองได้อย่างเท่าที่ควร ซึ่งญาติของครอบครัวนี้กล่าวว่า เด็กถูกแยกเลี้ยงไว้ภายในบ้านของตายายเป็นส่วนมาก อาจจะเป็นเพราะตายายเกรงว่าเด็กจะไปทำร้ายคนอื่น เล่นตีเล่นจนจนเกิดอันตราย เพราะเด็กไม่สามารถควบคุมตนเองหรืออารมณ์ของตนได้อย่างเท่าที่ควร จากการสนทนากับเพื่อนบ้านอีกท่านหนึ่งทำให้เห็นความสอดคล้องกันโดยพบว่า ตายายส่วนมากมักจะพาเด็กไปเยี่ยมญาติพี่น้อง ไปเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเป็นประจำ ซึ่งก็ไปกันหมดครอบครัว ทั้งงานวัด งานบุญ

เด็กมักจะติดยาย อยากไปด้วย และก็จะมักจะยกโขยงกันไปกับเด็กในละแวกเดียวกัน ถ้าอยู่ใกล้ ๆ ก็พาเด็กเดินไป เด็กที่มักเล่นชน ตายายก็จะไม่พาไปงานวัดงานบุญ เพราะเด็กไม่นิ่งและเกรงว่าจะสร้างความไม่สบายใจแก่ผู้อื่น ซึ่งต้องให้ตาหรือยายคนใดคนหนึ่งอยู่บ้านเพื่อดูแลเด็กและให้อีกคนหนึ่งไปทำบุญหรือไปงานต่าง ๆ

การอบรมเลี้ยงดูด้านสติปัญญา: การส่งเสริมพัฒนาการด้านการคิดให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น พบว่า ตายายโดยมากพัฒนาทักษะให้แก่เด็กตามความเข้าใจของตนตามที่ผ่านมาทางประสบการณ์ที่เคยเลี้ยงดูลูกของตนมา โดยพัฒนาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของแต่ละช่วงวัย ตามความสามารถของเด็ก ในเด็กที่ยังเป็นเด็กทารก เมื่อเด็กสามารถที่จะหยิบจับสิ่งต่าง ๆ ได้ ตายายก็ให้เด็กได้ลองจับสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เป็นอันตรายที่มีอยู่ภายในบ้านได้ ตายาย สอนให้เด็กเรียกสิ่งของที่มีภายในบ้าน รวมไปถึงคน สัตว์ และสถานที่ต่าง ๆ ด้วย เด็กได้เรียนรู้เรื่องสี ขนาด การแยกประเภท ตลอดจนการฝึกฟังเสียงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กเล่นดินทราย เล่นน้ำบ้างในบางครั้ง สำหรับเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนแล้ว ตายายช่วยเหลือเด็กในเรื่องของการคิดผ่านการสอนให้เด็กนับเลข บวก ลบเลข อย่างง่ายได้ ทั้งนี้พบว่า ตา ยาย มีการเล่นกับเด็กและมีการกระตุ้นพัฒนาการทางภาษาโดยการใช้ภาษาถิ่นในการสนทนากับเด็กตลอดเวลา รวมไปถึงการร้องเพลงให้เด็กฟัง ทั้งเพลงหมอลำ เพลงเห่กล่อม และเพลงสำหรับเด็กหรือสอนเด็กให้ร้องเพลงและทำท่าทางประกอบตา ยาย อ่านหนังสือ ก.ไก่กับเด็กบ้าง เปิดเพลงก.ไก่ จากเว็บไซต์ให้เด็กฟังบ้าง เด็กบางคนเวลาอยากจะได้หรืออยากฟังเพลงก็จะมาบอกให้ยายร้องเพลงให้ฟัง ญาติท่านหนึ่งกล่าวในทางที่สอดคล้องกันว่า ตายายสอนหลานของตนให้ร้องรำทำเพลง สอนหลานให้เรียกสิ่งต่าง ๆ รอบตัว พาอ่านหนังสือ ก.ไก่ บางทียายก็จะเปิดยูทูบในโทรศัพท์มือถือให้เด็กฟังเพลง ก.ไก่ และก็จะชี้ให้หลานดูตามไปสเตอร์อักษร ก-ฮ บางทีก็เป็นไฟล์เพลงในมือถือที่แม่เด็กเตรียมไว้ให้ยายเปิดให้ลูกของตนฟัง ญาติอีกท่านกล่าวว่า “ตายายจะมักเล่นกับหลาน บางทีจะเล่นเตะบอล ตีวอลเลย์ สลับกันไป บางวันถ้าอยากเตะก็จะไปบอกยายให้ร้องเพลงให้ฟัง บอกว่า ยายฮ้องๆ เดี๋ยวเตะ เดี๋ยวเตะ ยายร้องเพลงให้ฟังทุกมือกะเลยจ้า” (ตายายก็ชอบเล่นกับหลาน บางครั้งเตะบอล ตีวอลเลย์บอล สลับกันไป เวลาอยากให้ยายร้องเพลงให้ฟังก็บอกยายว่า ยายร้องๆ เดี๋ยวเตะ เดี๋ยวเตะ ยายร้องเพลงให้ฟังทุกวันเลยจ้าได้)

ข้อวิจารณ์

ผู้ศึกษาเห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูด้านร่างกายนั้น เด็กในครอบครัวข้ามรุ่นได้ดื่มนมแม่เพียง 2-3 เดือนเท่านั้น ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่สั้นเกินไป อาจจะส่งผลกระทบต่อภาวะทางด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กได้ Boontetatsong (2008) ได้กล่าวว่า เด็กได้ดื่มนมมารดา ประมาณ 2-3 เดือน หลังจากนั้นตายายให้เด็กดื่มนมผสมอาหารสำหรับเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ปู่ย่าตายายจะเป็นคนป้อนให้ เด็กได้รับประทานซึ่งเด็กจะชอบทานมากกว่าอาหารที่ป้อนสำเร็จรูป เด็กส่วนใหญ่ไม่ชอบทานผัก และชอบรับประทานขนมหรืออาหารที่มีรสหวานทุกชนิดที่มีขายตามร้านค้าในชุมชนทั่วไปจนติดเป็นนิสัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะโภชนาการของเด็กตลอดจนค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม จากคำบอกเล่าของญาติที่ กล่าวว่า ตายายบางครอบครัวปลูกผักกินเอง ไม่มีสารพิษและนำผักมาต้มใส่กับข้าวต้มให้หลานทานนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าตายายรักและเอาใจใส่เด็กด้านอาหารการกินและอยากให้เด็กได้กินอาหารที่ดี ที่มีประโยชน์ที่สุดเท่าที่จะหามาได้

การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์ เด็กที่อยู่ในความดูแลของตายายในครอบครัวข้ามรุ่นส่วนมากเป็นเด็กที่มีอารมณ์แจ่มใส ตายายได้กระตุ้นพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กโดยการร้องเพลงให้เด็กฟัง ประบมือเข้าจังหวะให้เด็กได้ประบมือตามหรือพ้อนรำ ย่อตามจังหวะประบมือ ทั้งยังรวมไปถึงการเคาะจังหวะ และบางครั้งก็เปิดเพลงหมอลำ ลูกทุ่งให้เด็กฟังด้วย ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเช่นนี้เป็นไปในทางเดียวกันกับที่ prapleutkit (1996) ได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้ปกครองสามารถส่งเสริมให้เด็กมีใจรักและมีความสามารถทางด้านดนตรีได้ถ้าหากว่าผู้ปกครองไม่ได้เล่นดนตรีแต่อยากที่ส่งเสริมให้เด็กด้านนี้ ก็สามารถทำได้ โดยการเล่นเพลงแผ่นเสียงให้เด็กฟัง เปิดเพลงในวิทยุฟังเสียงแล้วให้เด็กเลียนแบบ ให้เด็กเคลื่อนไหวเหมือนสิ่งต่างๆ ตบมือ พาเด็กไปฟังดนตรี ทำท่าทางประกอบเพลงอย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่าครอบครัวข้ามรุ่นเหล่านี้ยังขาดหนังสือที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย เหมาะสมกับวัย และสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์แก่เด็ก

การอบรมเลี้ยงดูด้านสังคมนั้น เด็กในครอบครัวข้ามรุ่นได้มีโอกาสเล่นกับเด็กวัยใกล้เคียงกันและเข้าสังคมกับคนในชุมชน ทำให้เด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง โดยจะตรงกับพัฒนาการขั้นที่ 2 ของ Erikson ที่กล่าวถึงว่าเป็นขั้นของความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระและความสงสัยไม่แน่ใจ อยู่ในวัยอายุ 2-3 ปี ตายายควรที่จะเน้นให้

เด็กมีโอกาสพึ่งพาตนเอง มีอิสระ ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากขึ้นในบางครอบครัวที่ไม่สะดวกให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นเนื่องจากเด็กยังไม่สามารถควบคุมตนเองและแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสมได้นั้น การให้เด็กอยู่เพียงในบริเวณบ้านเป็นเวลานานอาจจะส่งผลทำให้เด็กเกิดความเครียดเพราะเด็กไม่สามารถเล่นกับคนอื่นหรือไม่สามารถเรียนรู้การเข้าสังคมอย่างถูกต้องได้ อาจจะทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเองหรือเข้าใจว่าตนไม่เป็นที่ยอมรับของผู้คนรอบข้าง อีกทั้งยังอาจจะทำให้ตายายเกิดความเครียดได้เช่นกันจึงน่าจะเป็นการดีหากตายายและพ่อแม่ได้ปรึกษาและหาทางออกร่วมกันเพื่อช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้น (Kowtrakul, 2016)

การอบรมเลี้ยงดูด้านสติปัญญา ผู้ศึกษาเห็นว่า การที่ตายาย ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาให้กับเด็กได้หากแต่ว่าสิ่งที่ยังขาดอยู่ คือ การที่ตายายต้องพัฒนาเด็กอย่างเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้นหรือมีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาแก่เด็กอย่างชัดเจน เป็นระบบและเจาะจงซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาอย่างมาดั่งที่ Vygotsky (Kowtrakul, 2016) ให้แนวคิดไว้ว่า สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไป ก็ล้วนแต่ส่งผลกระทบและมีบทบาทที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และส่งผลต่อเขาวินิจฉัยของนักพัฒนาการทางเขาวินิจฉัยของเด็กแต่ละวัยจะเพิ่มขึ้นขึ้นสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคลได้ก็ต่อเมื่อได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. ควรมีการวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ
2. ควรขอความร่วมมือให้มีคนที่อยู่ในหมู่บ้านไปเก็บข้อมูลด้วย
3. ควรมีการเตรียมคำถามที่เกี่ยวข้องไปให้ได้มากที่สุดและปรับภาษาให้เป็นภาษาที่กลุ่มเป้าหมายเข้าใจ
4. ควรมีความยืดหยุ่นและเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม การตัดสินใจ และทัศนคติของวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่เติบโตมาในครอบครัวข้ามรุ่นเพื่อช่วยให้เห็นแนวทางในการพัฒนาเด็ก หรือการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวข้ามรุ่นในภาคใต้ หรือการศึกษาแนวโน้มครอบครัวข้ามรุ่นของคนเมืองหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการมีครอบครัวข้ามรุ่นเพิ่มขึ้นของคนเมือง

References

Boonteetaisong, S. (2008). *A Study of Child Care Behaviors of Parents of 0-5 Years Old Children in Takrutkruaplok Village, Chakkarat Subdistrict, Chakkarat District, Nakhon Ratchasima Province*. Retrieved from <http://tdc.thailis.or.th>. [in Thai]

Chitayasothorn, D. (2009). *Daina Baumrind's Parenting Styles*, Retrieved from http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/journal_book.php?journal_id=19. [in Thai]

Issaranurak, S., & Suttisukon, P. (2007). *Childrearing*. Retrieved from <http://repository.li.mahidol.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1591/3/ad-ar-sirikul-2550.pdf>. [in Thai]

Kowtrakul, S. (2016). *Educational Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]

Mahidol University & UNICEF. (2016). *The Impact of Domestic Migration on Health and Development of Young Children*. Retrieved from https://www.unicef.org/thailand/tha/UNICEF_CLAIMS_Report_Thai.pdf. [in Thai]

Prapleutkit, N. (1996). *Developing Young Children*. Bangkok: Odian Store. [in Thai]

Provincial Development Strategy Group. (2013). *Maha Sarakham Development Plan 2015-2018*. Retrieved from http://www.mahasarakha.go.th/mkweb/images/yut/plan_2558-2561.pdf. [in Thai]

United Nations Populations Fund, Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). *Thai Families in the Age of Born Less and Live Long*. Retrieved from https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-Thai%20Family_th.pdf. [in Thai]